

Vastaus kirjalliseen kysymykseen kirjailijoiden ja muiden tekijöiden sekä esittävien taiteilijoiden aseman parantamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Outi Alanko-Kahiluodon /vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 737 vp:

Mitä hallitus aikoo tehdä, jotta tekijänoikeusdirektiivin vaatimukset toteutuvat Suomessa ja aikooko hallitus edistää kollektiivista sopimista kirjailijoiden ja muiden tekijöiden sekä esittävien taiteilijoiden aseman parantamiseksi?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Direktiivi tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla (DSM-direktiivi) sisältää säännöksiä tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden suojasta sopimussuhteissa. Korvausten osalta kirjallisessa kysymyksessä mainittu 18 artikla koskee asianmukaisen ja oikeasuhteisen korvauksen periaatetta. Direktiivin 20 artikla puolestaan edellyttää, että jäsenvaltiot mahdollistavat korvausten kohtuullistamisen tilanteissa, joissa muuttuneiden olosuhteiden johdosta alun perin sovittu korvaus osoittautuu kohtuuttomaksi. Käytännössä direktiivinmukainen oikeus toteutuu aina kohtuullistamalla tuomioistuimen toimesta kohtuutonta sopimusehtoa.

Suomen tekijänoikeuslakiin sisällytettiin vuonna 2015 uusi säännös tekijänoikeuden luovutus sopimuksen kohtuullistamisesta. Säännös koskee direktiivin edellyttämällä tavalla alkuperäistä tekijää, ja sen lähtökohtana on alkuperäisen tekijän heikomman aseman suojaaminen suhteessa kaupalliseen käyttäjään oikeuksien luovutustilanteessa. Säännös mahdollistaa sellaisen ehdon sovit telun, joka on alun perin ollut kohtuuton, kuten direktiivin 18 artikla edellyttää. Säännös mahdollistaa myös muuttuneista olosuhteista johtuvan ehdon kohtuullistamisen, mikä vastaa direktiivin 20 artiklassa säädettyä tilannetta. Säännöksessä huomioidaan myös tilanne, jossa korvauksesta on sovittu kollektiivisesti työehtosopimuksissa. Direktiivin toimeenpanon yhteydessä eräänä arvioitavana asiana on se, vastaako voimassa oleva sääntely direktiivin asettamia vaatimuksia vai pitäisikö säännöksiä muuttaa joltain osin, ja mitkä sääntelyvaihtoehdot olisivat tällöin mahdollisia.

Direktiivissä viitataan kollektiiviseen sopimiseen erittelemättä sitä, milloin kysymys on työehtosopimukseen perustuvasta kollektiivisesta sopimisesta ja milloin kysymys on itsensä työllistäjistä tai elinkeinon harjoittajista koostuvan ryhmän kanssa tehtävästä muusta kollektiivisesta sopimuksesta. Direktiivin ulkopuolelle on jätetty tilanteet, jossa on kysymys yhteishallinnointiorganisaa-

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 737/2020 vp

tioiden tekijöiltä ja esittäviltä taiteilijoilta saatujen valtakirjojen nojalla tapahtuvasta tekijänoikeuksien lisensoinnista. Kyseisiin tilanteisiin sovelletaan tekijänoikeuden kollektiivisesta hallinnoinnista annettua direktiiviä, joka on Suomessa pantu täytäntöön lailla tekijänoikeuden yhteishallinnoinnista.

DSM-direktiivin toimeenpanon yhteydessä on todettu myös Euroopan unionin komission taholta, että on epäselvää, mahdollistaako EU:n kilpailuoikeus sen, että korvauksista sovittaisiin elinkeinon harjoittajien välillä kollektiivisin sopimuksin. Direktiivillä ei ole vaikutusta kilpailuoikeuden soveltumiseen, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että kollektiiviset sopimukset ovat sallittuja siltä osin, kuin EU:n kilpailuoikeus ei aseta tälle esteitä. Tekijäoikeuslailla ei kuitenkaan voida direktiivin nojalla säätää, että EU:n kilpailuoikeussäännöksiä ei sovelleta, koska direktiivissä ei säädetä mahdollisuudesta poiketa EU:n kilpailuoikeussäännöksistä.

Itsensä työllistäjillä tarkoitetaan yleensä sitä itsenäisten ammatinharjoittajien ryhmää, joka tosiasiallisesti toimii työntekijän kaltaisessa asemassa, kuten tyypillisesti freelance-journalistit. Nämä toimivat kilpailuoikeuden niin sanotulla harmaalla vyöhykkeellä yrittäjien ja työntekijöiden välimaastossa. Työntekijöiden oikeus kollektiiviseen sopimiseen on laajasti tunnustettu ja se on ongelmatonta kilpailuoikeusnäkökulmasta. Sen sijaan yritysten väliset kollektiiviset sopimukset luokitellaan kartelliksi, joka on kilpailuoikeuden mukaan kielletty, koska se nostaa hintoja kuluttajamarkkinoilla. Itsensä työllistäjistä tulee tässä järjestelmässä eräänlaisia väliinputoajia, jotka olisi mahdollisesti syytä rinnastaa työntekijöihin.

Kysymykseen itsensä työllistäjien kilpailuoikeudellisesta asemasta ja mahdollisuudesta sopia kollektiivisesti heidän työhönsä sovellettavista ehdoista on herätty myös Euroopan unionissa. EU:n komissio arvioi parhaillaan kysymystä, ja komission lainsäädäntösuunnitelman mukaan asiaan liittyvä lainsäädäntöehdotus olisi tulossa vuonna 2022. Tällöin myös Suomi tulee ottamaan asiaan kantaa.

Helsingissä 21.10.2020

Tiede- ja kulttuuriministeri Annika Saarikko